

Beschermwaardigheidstoetsing
Collectie Nusantara

Toetsingscommissie beschermwaardigheid (TCB)
15 mei 2017

Beschermwaardigheidstoetsing

Beschermwaardigheidstoetsing betreffende 1100 objecten uit de collectie van voormalig museum Nusantara.

Commissie

De toetsing is uitgevoerd door de toetsingscommissie beschermwaardigheid (TCB). Hierna te noemen "de commissie".

De vaste bezetting van de TCB bestaat uit: voorzitter mw. mr. Els Swaab en prof. dr. Manfred Sellink, bijgestaan door ambtelijk secretaris mw. bc. Ellie Bruggeman. Per toetsing wordt de vaste bezetting aangevuld met deskundigen ter zake van de specifieke eigenschappen van de objecten/(deel)collecties waarop de toetsing betrekking heeft. Eén van deze deskundigen kan door de opdrachtgever tot toetsing voorgedragen worden. Voor deze toetsing zijn de volgende deskundigen benoemd door het bestuur van de stichting Museumregister Nederland.

Op voordracht van de opdrachtgever tot toetsing:

1. dhr. drs. Koos van Brakel.

Op voordracht van het deskundigenteam van de TCB:

2. mw. drs. Jet Bakels
3. dhr. drs. Hans van den Akker en mw. drs. Corine Blik (voor eventuele vervolgstappen in het onderzoek na de zitting van 21 april 2017).

Zitting

De commissie heeft de toetsing behandeld tijdens een zitting op vrijdag 21 april 2017 te Rotterdam Marriott Hotel, Weena 686, 3012 CN Rotterdam.

Deze zitting werd voorgezeten door dhr. Sellink. Mw. Swaab was op 21 april verhinderd.

Namens de afstotende partij, Gemeente Delft, Erfgoed Delft, was bij de zitting op 21 april aanwezig:

- mw. drs. Marga Schoemaker.

Namens de meldende partij, de melding werd ingediend door mw. dr. Hedi Hinzler namens het Poppenspe(e)lmuseum te Vorchten, waren bij de zitting op 21 april aanwezig:

- mw. dr. Hedi Hinzler,
- mw. Henriëtte Welle Donker.

Voorts waren bij de zitting op 21 april aanwezig:

- mw. drs. Anneloes Kelder als notulist.

Ingediende stukken

Ingediende stukken voorafgaand aan de zitting:

Totaallijst	Totaallijst van de in de melding genoemde objecten, gesorteerd op rubriek en vervolgens objecttype en inventarisnummer, een korte objectbeschrijving, de motivatie bij de beschermwaardigheidsmelding (kolom "motivatie beschermwaardigheid") en de resultaten van de waardering van de objecten die voorafgaand aan de afstoting is uitgevoerd (kolom "waardering-afstoting").
Legenda	Legenda m.b.t. de in bovengenoemde kolom "waardering-afstoting" gebruikte categorieën.
LIJST A	Detailgegevens inclusief foto m.b.t. een selectie van de in de melding genoemde objecten.

BELANG	Nadere motivatie m.b.t. de objecten van 'lijst A'. Relevante objectnummers zijn geel gemarkeerd in dit document. Titel document: BELANG VAN BEHOUD VOORWERPEN COLLECTIE MUSEUM NUSANTARA.
OPMERKINGEN	Nadere motivatie m.b.t. beschermwaardigheid collectie Nusantara Titel document: OPMERKINGEN OVER DE COLLECTIE NUSANTARA HET BELANG VAN HET BEHOUD ALS COMPLETE VERZAMELING IN NEDERLAND.
ADB	Toelichting bij aankondiging van de afstoting via de ADB (www.afstotingsdatabase.nl).
Vooronderzoek	Oorspronkelijk projectplan voor de afstoting van de collectie Nusantara: "De collectie Nusantara, Een nieuwe toekomst, projectplan"
Notitie 10/4/17	Aanvullende opmerkingen van mw. dr. Hedi Hinzler m.b.t. de afstoting van de collectie van voormalig museum Nusantara.

Ingediende stukken tijdens de zitting:

Waarderingskaders NMVW, Nusantara	Tijdens zitting ingebracht door de afstotende partij: de waarderingsformulieren op basis van de methodiek "op de museale weegschaal" voor de waardering van de collectie van het NMVW in het kader van de fusie en voor de waardering van de collectie van Nusantara.
Notitie 21/4/17	Tijdens zitting ingebracht door de meldende partij: notitie "DE COLLECTIE NUSANTARA EN HET BEHOUD ERVAN. INHOUDELIJKE ARGUMENTEN" (4 pagina's).
Motivatie beschermwaardigheid, aanvullingen 21/4/17	Tijdens zitting ingebracht door de meldende partij: aanvullingen op eerder ingediende motivaties m.b.t. beschermwaardigheid van de 2000 objecten (95 pagina's).

Na de zitting opgevraagde informatie:

Geactualiseerd overzicht van de bij het herplaatsingsproject betrokken partijen	<p>Na de zitting opgevraagde informatie: Geactualiseerd overzicht van bij het herplaatsingsproject betrokken partijen.</p> <p><i>Projectorganisatie Erfgoed Delft en het Nationaal Museum van Wereldculturen voeren samen het project uit. Erfgoed Delft is penvoerder. In de projectorganisatie zijn de verschillende partijen vertegenwoordigd.</i></p> <p><u>Stuurgroep</u> <i>In de stuurgroep bewaken de opdrachtgever (museumdirecties) en de opdrachtnemer (de projectleiding) de kwaliteit, voortgang, financiën van en communicatie over het project. Samenstelling stuurgroep:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>Patrick van Mil, directeur Erfgoed Delft, inmiddels vertrokken naar een andere organisatie, vervangen door de huidige directeur Erfgoed Delft, afd. Museum Prinsenhof Delft, Janelle Moerman</i> - <i>Stijn Schoonderwoerd, directeur Nationaal Museum van Wereldculturen</i> - <i>Projectleider Jos Taekema (NMVW), inmiddels vertrokken naar een nieuwe organisatie, vervangen door Marga Schoemaker, Erfgoed Delft</i>
---	--

	<p><u>Werkgroep</u> De werkgroep draagt zorg voor de uitvoering van het project. De werkgroep staat onder leiding van een projectleider en is samengesteld uit deskundigen van de betrokken organisaties.</p> <p>Samenstelling werkgroep:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Projectleider, Marga Schoemaker, Erfgoed Delft, conservator - Nico Schaap, Erfgoed Delft, registrar - Saskia Smit, Erfgoed Delft, communicatie en persvoorlichting (inmiddels vertrokken, opvolger eveneens vertrokken, staat open) - Jos Taekema, Nationaal Museum van Wereldculturen, inmiddels vertrokken naar een nieuwe organisatie, vervangen door Rapti Miedema - Francine Brinkgreve, Nationaal Museum van Wereldculturen, conservator Insulair Zuidoost-Azië - Pim Westerkamp, Nationaal Museum van Wereldculturen, conservator Indonesië en voormalig conservator Museum Nusantara - Sijbrand de Rooij, Nationaal Museum van Wereldculturen, registrar - Martine Gosselink, Rijksmuseum, hoofd afdeling Geschiedenis - Harm Stevens, conservator Rijksmuseum, Azië-specialist, specialisatie militaire expedities in Nederlands-Indië en de museale collecties die daaruit voortkwamen - William Southworth, Rijksmuseum, conservator Zuidoost-Aziatische kunst - Tessa Lüger, Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed - Geertje Huisman, Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed Adviseurs <p>De Ethische Commissie voor Musea (NMV) heeft weliswaar geen formele rol in het project, maar is benaderd om gevraagd en ongevraagd te adviseren over het project. Marieke Krabshuis (inmiddels vervangen), beleidsmedewerker NMV, is contactpersoon. De Ethische Commissie van de SVCN wordt om advies gevraagd over het plan van aanpak in het algemeen en over het vraagstuk van repatriëring in het bijzonder. Het Ministerie van Buitenlandse Zaken en de Indonesische ambassade zijn betrokken.</p>
<p>Overzicht gunningen voor herplaatsing van de collectie Nusantara</p>	<p>Na de zitting opgevraagde informatie: Overzicht gunningen voor herplaatsing van de collectie Nusantara per 9 mei 2017.</p> <p>De Nederlandse musea die na Delft en Leiden en Indonesië geselecteerd hebben zijn, in volgorde van gunningen (de selectie van Indonesië zal zodra alle transacties zijn afgerond, waarschijnlijk eind mei begin juni, op transport gaan):</p> <p>Museon: 423 – al afgerond. Museum Bronbeek: 2519 – in gang. Rijksmuseum; 8 – in gang. RMO: 23 – afgerond. CODA; 345 – deels afgerond (aantal objecten moeten nageleverd worden). MMR: 98 – in gang, zijn nog in conclaaf wat ze precies willen hebben. Amsterdam Pipe Museum: 23 – afgerond, daarvan komen enkele objecten retour omdat ze niet compleet blijken te zijn. Zeeuws Bevrijdingsmuseum: 45 – afgerond. Universiteitsbibliotheek Leiden: 16 – in gang. Poppenspelmuseum: waarschijnlijk ca. 1400 – on hold.</p> <p>Weltmuseum Wenen: 78 – on hold. National Museum of World Cultures Stockholm(Goteborg): 36 on hold. Sarawak Museum: 404 on hold. Asian Civilisan Museum Singapore: 285 on hold. Asia Culture Center Korea: 7628 on hold.</p> <p>Museum Bronbeek en Museon hebben hun selecties op elkaar afgestemd om zoveel mogelijk van de coll. "Indische Instelling" en de coll. "Dept. Van Koloniën voor Nederland" te behouden. Het moest natuurlijk wel stroken met hun eigen collectiebeleid.</p>

Aanleiding

Op 6 januari 2013 werd museum Nusantara, het museum van de geschiedenis, kunst en cultuur van Indonesië, gesloten. De collectie van museum Nusantara omvatte (uit bijlage 'vooronderzoek', p. 4): "De collectie van voormalig Museum Nusantara bestaat uit zo'n 18.000 voorwerpen (kunstnijverheid, textiel, schilderijen, prenten en tekeningen). De collectie geeft een goed beeld van de koloniale tijd, met name van de Indische Instelling (1864-1901) en de Koloniale Wereldtentoonstellingen in Parijs (1878), Berlijn (1880), Amsterdam (1883) en Batavia (1893). De collectie is in geografisch opzicht gevarieerd. De meeste voorwerpen zijn afkomstig uit Java en Sumatra."

De gemeente Delft is eigenaar van de collectie. Erfgoed Delft (onderdeel van de gemeente Delft) heeft de op de sluiting van het museum volgende afstoting van de collectie georganiseerd (bijlage 'vooronderzoek': projectbeschrijving "De collectie Nusantara. Een nieuwe toekomst samen").

In dit kader heeft Erfgoed Delft in samenwerking met de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE), het Nationaal Museum van Wereldculturen (NMVW) en het Rijksmuseum, onderzoek verricht naar de beschermwaardigheid van de collectie in de zin van de LAMO. Op grond van dit onderzoek is een selectie gemaakt van objecten die als nationaal beschermwaardig moeten worden beschouwd en daarom behouden moet worden in een openbare collectie in Nederland (ca. 3.500 objecten). Deze objecten zijn overgedragen aan het NMVW. Daarnaast is er een selectie gemaakt van objecten die verbonden zijn met de geschiedenis van Delft en de Indische instelling (ca. 600 objecten). Deze objecten zijn geselecteerd voor behoud binnen de collectie van de gemeente Delft, onder te brengen in Museum Prinsenhof Delft.

Na deze selecties heeft Erfgoed Delft de overige objecten aangekondigd voor afstoting via de afstotingsdatabase (ADB: www.afstotingsdatabase.nl). Tevens werd de afstoting aangekondigd via de Staatscourant (Nr. 61063 STAATSCOURANT 11 november 2016). Voor het geven van nadere informatie over de objecten en het kenbaar laten maken van interesse voor overname van de objecten door andere musea, heeft Erfgoed Delft een eigen website (Nusantara herplaatsingsdatabase: <http://nusantaraherplaatsingsdatabase.nl>) ingericht. De gunningscriteria voor overname door andere musea werden vermeld op de ADB (zie bijlage 'ADB') en op de Nusantara herplaatsingsdatabase.

De periode voor het kenbaar maken van interesse voor overname van objecten en het indienen van meldingen 'mogelijk beschermwaardig' liep van 15 november 2016 tot 15 januari 2017.

Na afloop van deze periode werd op 15 februari door mw. Hinzler, namens het Poppenspe(e)lmuseum, een melding 'mogelijk beschermwaardig' ingediend met betrekking tot ca. 2000 objecten uit de collectie Nusantara.

Hoewel deze melding niet binnen de twee maanden periode van de LAMO-procedure werd gedaan en ook niet is ingediend via de daarvoor bedoelde meldknop op de ADB website www.afstotingsdatabase.nl, heeft de commissie de melding toch in behandeling genomen als een 'melding mogelijk beschermwaardig' in de zin van de LAMO. Hiertoe is besloten omdat er nog sprake was van een proefperiode met de vernieuwde afstotingsdatabase en afstotingsprocedure, en de meldende partij aangaf dat de procedure voor het indienen van de melding eerder niet duidelijk was.

Uit onderzoek naar de melding m.b.t. de ca. 2000 objecten bleek dat hiervan 900 objecten al gegund zouden worden aan instellingen binnen het Nederlandse publieke domein. Vervolgens is een toetsing gestart naar de overige in de melding genoemde 1100 objecten.

In de melding werd tevens aangekaart dat de kwaliteit van de foto's zoals verspreid via de Nusantara herplaatsingsdatabase (voorbeelden in bijlage 'lijst A') van onvoldoende kwaliteit zouden zijn voor onderzoek. Ook werden fouten gemeld in de beschrijvingen van objecten.

Referentiekader beschermwaardigheidstoetsing

Voor beschermwaardigheid van culturele objecten gelden in de zin van de LAMO de volgende criteria: van bijzondere cultuurhistorische of wetenschappelijke betekenis en onvervangbaar (er zijn geen gelijke of gelijksoortige voorwerpen in goede staat in het Nederlandse publieke domein aanwezig) en onmisbaar (het heeft minimaal één van de volgende functies: symboolfunctie, schakelfunctie of ijkfunctie).

Het algemene referentiekader is het nationaal belang, maar het is ook mogelijk dat juist het regionale of lokale belang, of de betekenis van het object voor een bepaalde groepering zwaar weegt (LAMO 2016, p. 12).

De toetsing in deze richt zich enerzijds op de vraag in hoeverre de in de melding genoemde objecten beschermwaardig zijn in de zin van de LAMO en anderzijds op de vraag of het afstotingsproces zorgvuldig is uitgevoerd. Voor wat betreft het afstotingsproces wordt gekeken naar: procedure van waardebeoordeling, kwaliteit betrokken expertise bij waardebeoordeling en kwaliteit beeldmateriaal en beschrijvingen m.b.t. de te herplaatsen objecten.

Algemene toelichting tijdens de zitting door de afstotende partij

Voor wat betreft het afstotingsproject in het algemeen verwijst mw. Schoemaker naar de voorafgaand aan de zitting op 21 april 2017 verspreide stukken.

Ze geeft aan dat er na het signaal dat museum Nusantara zou moeten sluiten direct contact is opgenomen met de Stichting Volkenkundige Collectie Nederland (SVCN, het samenwerkingsverband van de volkenkundige musea in Nederland).

Voor het afstotingstraject werden de volgende uitgangspunten gehanteerd: een zorgvuldig en transparant proces, het zo veel mogelijk bijeen houden van de collectie en herplaatsing van de objecten bij professionele instellingen.

Om te kunnen beoordelen welke waarde de collectie heeft voor de zogenaamde volkenkundige Indonesië collectie Nederland is samenwerking gezocht met het RCE.

Bij de start van het waarderingsonderzoek in december 2014 bleek dat er geen bestaand waarderingssysteem voor volkenkundige collecties in Nederland bestond. Ook het NMVW had hiervoor nog geen uitgekristalliseerd kader voorhanden. Er is toen eerst gestart met de ontwikkeling van een waarderingssysteem voor de collectie van het NMVW. Aan de hand daarvan is daarna de collectie van Nusantara beoordeeld, op basis van de door het RCE ontwikkelde waarderingsmethodiek "op de museale weegschaal".

De hoop bestond dat de waardering van de collectie uitgevoerd zou kunnen worden op ensembleniveau. Tijdens het waarderingstraject bleek de waardering echter op objectniveau uitgevoerd te moeten worden. De objecten zijn zowel vanuit een volkenkundige als historische visie bekeken. Hierbij werd aandacht besteed aan de volgende aspecten:

- de zeldzaamheid
- de historische waarde
- de herkomst
- het ensemble
- de informatieve waarde

- de maatschappelijke waarde
- de artistieke waarde

Voor de waardering vanuit historisch perspectief is het Rijksmuseum bij het waarderingsonderzoek betrokken. De waardering is uitgevoerd door de werkgroep van het project (zie ook onder 'na de zitting opgevraagde informatie', 'Geactualiseerd overzicht van de bij het herplaatsingsproject betrokken partijen').

De eindresultaten van deze waardering werden getoond bij de publicatie van de te herplaatsen objecten via de Nusantara herplaatsingsdatabase, en zijn opgenomen in de lijst van de 1100 objecten waarop deze toetsing betrekking heeft (bijlage 'Totaallijst').

Op grond van deze waardering zijn de objecten die als 'beschermwaardig' zijn gecategoriseerd ondergebracht bij het NMVW. Daarnaast zijn objecten met een direct verband met Delft en de Indische instelling geselecteerd voor behoud in Delft in Museum Prinsenhof Delft. Voor de resterende objecten werd de LAMO-procedure opgestart voor herplaatsing bij andere musea.

Het was in eerste instantie de bedoeling dat, na overleg met de Ethische Codecommissie over deze afwijking van de LAMO (versie 2006), alle overige objecten gepatrieerd zouden worden naar het Nationaal Museum van Indonesië, Museum Nasional Indonesia. Hierover kon uiteindelijk geen overeenstemming bereikt worden.

Parallel aan deze onderhandelingen met Indonesië werd het waarderingsonderzoek uitgevoerd. De laatste bijeenkomst hiervan vond plaats in juni 2016

De herplaatsingsprocedure heeft geleid tot een groot aantal verzoeken tot overname van musea (zie onder 'na de zitting opgevraagde informatie', 'Overzicht gunningen voor herplaatsing van de collectie Nusantara').

De gunning via de ADB/ Nusantara herplaatsingsdatabase werd bepaald aan de hand van vooraf gepubliceerde gunningscriteria. Bij objecten waarvoor verschillende partijen interesse kenbaar hadden gemaakt, werd voorrang gegeven aan Nederlandse geregistreerde musea, daarna andere Nederlandse culturele instellingen, gevolgd door buitenlandse musea en onderzoeksinstellingen.

De objecten waarvoor geen interesse zou zijn bij andere musea zouden in eerste instantie geveild worden. Voor de resterende objecten heeft echter het Zuid-Koreaanse Asia Culture Centre zich gemeld voor overname.

Erfgoed Delft is heel blij met deze oplossing omdat de objecten dan in het publieke domein blijven en er onderzoek gedaan kan worden naar de objecten. Als nu een deel van de objecten als beschermwaardig wordt aangemerkt en in het Nederlandse publieke domein moet blijven, vreest zij echter dat het Asia Culture Centre zich terug zal trekken en de stukken alsnog geveild moeten worden.

Algemene toelichting tijdens de zitting door de meldende partij

Mw. Hinzler begint met de vraag, hoe zeldzaam is zeldzaam? Ze geeft hierbij aan dat aan de hand van objecten de verbinding tussen verleden, heden en toekomst kan worden gelegd.

Objecten laten zien wat men vroeger dacht en belangrijk vond en hoe dit over tijd veranderde. Aan de verschillende decoraties van Wajang poppen zijn dit soort ontwikkelingen bijvoorbeeld te zien.

De vraag is welke criteria er worden gebruikt wanneer de waarde van een object wordt bepaald. Gaat het om de gebruiker van nu? Of om de maker en gebruiker van toen? Moeten wij hun spullen verplaatsen in onze belangen en gedachtenwereld, of moeten wij ons verplaatsen in hun gedachtenwereld?

De objecten zijn door Erfgoed Delft getoetst aan reeds aanwezige objecten in Nederlandse musea.

Wat men echter in Nederland beschouwt als topstukken is gebaseerd op vier seconden kijken naar een object, geeft mw. Hinzler aan.

Maar hetzelfde is niet hetzelfde. Er zijn veel objecten in de collectie Nusantara die details hebben die niet aanwezig zijn bij andere objecten in de Collectie Nederland. Deze unieke objecten kunnen niet vervangen worden door andere objecten. Daarmee zijn de objecten onvervangbaar en onmisbaar.

Het gaat bij deze objecten om de verschillende fasen en de ontwikkelingen die te zien zijn. De eerste traditionele objecten, de eerste made-to-order objecten, daarna de eerste toeristische objecten, vervolgens het begin van moderne kunst (jaren 30). Het gaat erom wie voor het eerst iets maakte en waarom.

Mw. Hinzler geeft aan bij allerlei samenwerkingsprojecten op het terrein van taalonderzoek en educatie betrokken te zijn. Veel van de objecten uit de collectie Nusantara zouden zeer geschikt zijn voor deze projecten.

Daarnaast zijn ook de beschikbare foto's van de collectie Nusantara niet duidelijk genoeg voor het doen van onderzoek. Zonder goede detailfoto's kan er geen goed onderzoek gedaan worden naar de objecten. Het inventariseren, fotograferen en beschrijven is ook niet goed gebeurd.

Vervolgbespreking aan de hand van vragen van de commissie

Wat zijn voorbeelden van objecten die veel zeldzamer zijn dan de waardering van de stuurgroep van Erfgoed Delft?

Mw. Hinzler licht toe dat onder andere het beeld van een leeuw met vleugels op een schildpad zeer bijzonder is (inventarisnummer: S 300-90). Het is een symbool van het eerste rijk van Noord-Bali. Ook geeft ze aan dat hiervan geen goed beeldmateriaal bijgevoegd, waardoor nader onderzoek naar het type leeuw en schildpad niet mogelijk is.

Ook bevat de collectie veel Balinese handschriften met tekeningen, daarvan zijn er niet genoeg in Nederland.

Mw. Schoemaker geeft hierop aan dat deze handschriften eerst zijn gegund aan Nederlandse geregistreerde musea (zoals de LAMO voorschrijft), de hierna overgebleven objecten zijn gegund aan de Universiteitsbibliotheek van Leiden. Alle handschriften blijven daarmee in Nederland.

Mw. Hinzler geeft aan dat ook de schilderijen van Emiria Sunassa heel belangrijk zijn, die zijn verder nergens te vinden in Nederlandse openbare collecties.

Mw. Hinzler geeft verder aan dat het doel van de melding is dat de objecten in Nederland blijven en te raadplegen zijn, en dat de betrokken musea niet over de benodigde kennis beschikken om te beoordelen of iets zeldzaam is.

Is veiling van objecten waarvoor geen interesse is getoond nog een optie voor Erfgoed Delft?

Mw. Schoemaker geeft aan dat dit in eerste instantie zou gebeuren met de overblijvende objecten, maar dat op het laatste moment een buitenlandse partij hierin interesse heeft getoond, het Zuid-Koreaanse Asia Culture Centre. Mocht deze partij alsnog afhaken, bijvoorbeeld door de vertraging in het gunningstraject door deze beschermwaardigheidstoetsing, of door verdere afroming van het restant van objecten als objecten beschermwaardig in de zin van de LAMO geacht worden, dan zal echter op veiling teruggevallen moeten worden.

Waarom acht de meldende partij het zo belangrijk dat de objecten in Nederland blijven, terwijl er interesse is van een buitenlands onderzoeksinstituut?

Mw. Hinzler geeft aan dat bij plaatsing in het buitenland je er niet meer bij kan voor onderzoek. Bovendien kunnen ze in het buitenland de Nederlandse en Duitse bronnen bij deze objecten niet lezen.

Ook is de samenhang tussen de objecten belangrijk. Wanneer er een hap uit wordt genomen, en een deel hier blijft en een deel naar het buitenland gaat, dan is het niet meer compleet.

In hoeverre heeft de meldende partij rekening gehouden met de grenzen van de Collectie Nederland? Het NMVW alleen heeft al 105.000 Indonesische objecten, met veel overlap met de in de melding genoemde objecten. Ook museum Bronbeek heeft veel doublures van op de lijst vermelde objecten.

Mw. Hinzler geeft aan dat er alleen gekeken is naar wat er al is. De samenhang is echter in het geding. Hier een hap, daar een deel. Geen eenheid.

Mw. Welle Donker geeft hierbij aan: Het gaat om de samenhang. We hebben alle objecten nodig om het gehele verhaal te kunnen vertellen. Niet alles moet bewaard worden, maar wel moet dit nu goed beoordeeld worden. Bovendien is de kwaliteit van het beeldmateriaal niet goed. Afgelopen jaren hebben we getracht alles te beschrijven en te fotograferen, maar kregen hiervoor geen toestemming.

Kan het standpunt van de meldende partij als volgt samengevat worden?

U vraagt beschermwaardigheid aan voor alle 1100 objecten en u vindt dat de afstotingsprocedure niet zorgvuldig genoeg is geweest. De motivatie achter de waardering overtuigt u niet en de garantie dat de objecten in het publieke domein blijven, ook al is dit niet het Nederlandse publieke domein, is niet voldoende.

Mw. Hinzler geeft aan dat dit klopt en dat dat inderdaad de reden is geweest om beschermwaardigheid in te roepen. Veel objecten zijn niet aanwezig in andere Nederlandse musea, ook is de waardering niet voldoende zorgvuldig uitgevoerd. Objecten worden gezien als 'exact hetzelfde' als andere objecten in Nederlandse musea, maar dit is niet zo.

Hoe is de meldende partij gekomen tot de selectie van de specifieke 2000 objecten?

Mw. Hinzler geeft aan dat deze objecten uit praktische overwegingen geselecteerd zijn, omdat er niet genoeg tijd was om een melding voor alle 18000 objecten in te dienen. Eigenlijk zouden alle objecten niet uit Nederland mogen verdwijnen.

Kan de meldende partij haar criteria voor 'Beschermdwaardig, onvervangbaar, onmisbaar' nader toelichten, aan de hand van de motivatie bij inventarisnummer S 451-601, een Dulang op pagina 202 van de bijlage 'Totaallijst', gezien het grote verschil ten opzichte van de waardering voorafgaand aan de afstoting (categorie laag tot maximaal gemiddeld)?

Mw. Hinzler geeft aan dat alle objecten oorspronkelijk met reden verzameld zijn. Aan de hand van de objecten kan het verhaal verteld worden. Zo bevat de collectie Nusantara bijvoorbeeld Balinese doeken met specifieke patronen en details die niet in een ander Nederlands museum te vinden zijn. Aan de hand van die doeken kan een interessante tentoonstelling gemaakt worden. Vroeger waren deze doeken van grote omvang, later werden deze aangepast zodat deze in een koffer pasten.

Wat betreft de Dulang geeft mw. Hinzler aan dat je voor de uitleg van 'het bord naar het tafeltje' de Dulang nodig hebt. Het gaat hier om een toch weer ander model. Als je er wat mee wilt kunnen doen, heb je er verschillende van nodig voor de vergelijking.

Kan de meldende partij haar criteria voor 'Beschermdwaardig' toelichten aan de hand van een aanvullend voorbeeld uit de lijst: inventaris-nr. S 451-1584, een schilderij van Leo Eland? Het NMVW heeft circa 30 schilderijen van Eland in de collectie en acht dit ruim voldoende om de ontwikkelingen van deze schilder te kunnen representeren.

Mw. Hinzler geeft aan dat aan de hand van het schilderijen van Eland is te zien door wie de eerste generatie Indonesische schilders beïnvloed werd. Dit schilderij zou ook een mooi element zijn bij een doorstart van museum Nusantara. Mw. Welle Donker vult dit aan met de opmerking dat dit werk van Eland binnen de collectie Nusantara zeldzaam is.

Als de objecten als beschermdwaardig aangemerkt worden, wat moet er dan met de objecten gebeuren?

Mw. Hinzler geeft aan dat de objecten heel goed passen in het Poppenspe(e)lmuseum.

Mw. Welle Donker geeft aan dat er contact is met mensen uit de museumwereld die beschikken over financiële middelen en die bereid zijn de collectie over te nemen. Er is veel steun voor een doorstart, liefst in de oorspronkelijke regio, Delft.

Mw. Schoemaker geeft aan dat als objecten aangemerkt zullen worden als beschermdwaardig, dat Erfgoed Delft zal zorgen voor herplaatsing in het Nederlandse publieke domein, en voor de gunning zal kijken naar het profiel en de continuïteit van de instellingen.

Conclusie

De commissie heeft de melding en daaraan gerelateerde documenten onderzocht en tijdens de zitting op 21 april 2017 de meldende en afstotende partij gehoord.

Op basis hiervan stelt de commissie vast dat er geen beschermwaardigheid in de zin van de LAMO is aangetoond. Tijdens de zitting zijn op objectniveau diverse voorbeelden besproken. Hierbij zijn geen overtuigende argumenten genoemd die beschermwaardigheid op grond van de LAMO doen vermoeden. De motivatie van de meldende partij voor beschermwaardigheid berust vooral op het nut voor onderzoek, onderwijs en presentatie in een doorstart van museum Nusantara. De criteria voor beschermwaardigheid op grond van de LAMO berusten echter op een strikter kader van nationaal belang voor de volkenkundige Indonesië collectie Nederland; van bijzondere cultuurhistorische of wetenschappelijke betekenis en onvervangbaar (er zijn geen gelijke of gelijksoortige voorwerpen in goede staat in het Nederlandse publieke domein aanwezig) en onmisbaar (het heeft minimaal één van de volgende functies: symboolfunctie, schakelfunctie of ijkfunctie).

De commissie ziet ook geen aanleiding om te twijfelen aan de zorgvuldigheid waarmee de afstoting door Erfgoed Delft is uitgevoerd. In de ontvangen documenten en tijdens de zitting zijn geen feiten genoemd die de deskundigheid van de bij de waardering van de collectie betrokken personen of de gevolgde procedure in twijfel trekken. De commissie is juist onder de indruk van de wijze waarop het herplaatsingstraject door Erfgoed Delft is georganiseerd.

Wat betreft de kwaliteit van het beeldmateriaal en beschrijvingen m.b.t. de objecten ziet de commissie geen ruimte om een hogere kwaliteit bij herplaatsing te vragen. Voor de musea die ingetekend hebben voor overname van objecten bestond ook de mogelijkheid om de objecten in detail te komen bekijken op een kijkdag.

In aanvulling op bovenstaande conclusies spreekt de commissie haar waardering uit over de ondernomen inspanningen voor repatriëring van de collectie naar Indonesië. De commissie acht heroverweging van de LAMO op het punt van de rangorde voor gunning ook raadzaam, om zo ruimte te creëren om in specifieke gevallen het land van herkomst en andere publiek toegankelijke Nederlandse instellingen anders dan musea al eerder te betrekken, in plaats van de huidige rangorde voor gunning volgens de LAMO.